

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-181-7-10>

ІСТОРІЯ КАТОЛИЦЬКО-ЮДЕЙСЬКОГО ДІАЛОГУ ПІСЛЯ ДРУГОГО ВАТИКАНСЬКОГО СОБОРУ

Ющишина І. А.

*магістрантка кафедри богослов'я та релігієзнавства
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
м. Київ, Україна*

Діалог має чимале значення в історії, тому що він призводить до змін, особливо в історії релігії, адже релігія має різні функції, враховуючи і соціальні, які не менш важливі. Міжрелігійний діалог – це важлива частина історії, оскільки він впливає на суспільні та політичні процеси.

Один з найвпливовіших в історії міжрелігійних діалогів – це католицько-юдейський діалог. Він бере має свій початок, періодизацію та динаміку і своїх видатних постатей. Тому я вважаю, що цей процес є не лише релігійний але і сторичний, враховуючи, що здобутки цього діалогу вплинули на суспільні процеси і навіть політичні [4; 5].

Католицько-юдейський діалог я починаю датувати з 1965 р., оскільки в цьому році завершився Другий Ватиканський собор, який тривав з 1962 р. Ця подія підняла рівень відносин католиків та юдеїв до рівня діалогу.

Доречно буде охарактеризувати католицько-юдейські відносини до цього періоду, аби аргументувати вище зазначену тезу.

Їхнє коріння сягає з I ст., власне тоді, коли виникає християнство. Тоді виникає конфлікт з приводу богословських питань між ранніми представниками церкви та юдеями. Ведуться конфлікти з приводу концепції Церкви як наслідниці Ізраїлю, яку не сприймала юдейська сторона. Також, були суперечки через підхід до трактування основних юдейських релігійних писань та доцільності їх перекладу і через концепцію месіанства Ісуса Христа. Такі теми стали основними у початку богословського конфлікту між юдейською стороною та християнською.

Доба середньовіччя була надзвичайно тяжкою для католицько-юдейських відносин, адже проти євреїв з боку представників теократичної влади у Європі велися репресії за їх релігійною та етнічною ознакою. Інквізиція та інші акти насильницького місіонерства з боку певних чернечих орденів посилювали протиріччя.

Здавалося б, кроком до діалогу мало б стати введення під час Вієнського собору (1312–1313 р.р.) вивчення івриту задля богословського дискурсу з єврейськими богословами, але це не допомогло.

У другій половині XVII ст. серед ордену Єзуїтів траплялися ті, хто виявив свій супротив репресіям над представниками юдаїзму та їх нащадками, але такі випадки були винятковими.

Підчас I Ватиканського собору (1869–1870р.р.), трапився такий випадок: двоє сімнадцятирічних священників єврейського походження на прізвище Леманн висловили, те, що на їхню думку євреї повинні визнати Ісуса Христа месією та спасителем людства, але така пропозиція піддалася критиці від представників євреїв та тих, хто до них не належав. Хоча, така пропозиція збрала 150 підписів під час собору, а була вона власне висловлена для того, аби Католицька Церква прийняла остаточну позицію щодо відношення до єврейського народу.

Здавалося б, після поширення цінностей Нового часу: просвітництва та гуманізму, ці відносини мали б покращитись, але стосунки єврейських громад та католицького духовенства набували нових складнощів, незважаючи на те, що траплялись винятки.

40-ві роки XX ст. пов'язані з подіями Другої Світової війни. Європою поширювалися радикальні рухи та нацистський тоталітарний режим, велися чисельні репресії проти єврейського населення [4].

Діючий у той період понтифік почав окреслювати чіткі кроки для початку діалогу з євреями. Проте, лишився осторонь масових вбивств. За це у майбутньому вибачиться Папа Іван Павло II і це вибачення увійде у сотню його вибачень перед людством.

Щодо кроків до діалогу з боку Папи Пія XII, то вони полягають у відлученні антисемітських висловів з богословських посібників і катехізисів. А посилив такі заходи його наступник – Папа Іван XXIII, який вніс зміни у літургію і обговорював антисемітські вислови у християнських релігійних текстах. При ньому було засноване спеціальне відомство, яке спеціалізувалося на діалозі з євреями.

Саме Папа Іван XXIII ініціював вище згаданий Другий Ватиканський собор, який прославився декларацією «*Nostra aetate*» (лат. «Наш час»), у якій говорилось про відношення Католицької Церкви до інших релігій і до всіх національностей.

Стосовно цього діалогу, то у ній наголошується на єврейському походженні християнських святих, знімається етнічна відповідальність з єврейського народу за страту Ісуса Христа. Додається, що він постраждав за гріхи цього людства враховуючи євреїв і що усі народи прийдуть до пізнання існого вчення.

У декларації наводяться аргументи щодо схожості юдаїзму і християнства: віра в бога, що створив світ, обов'язковість виконання десяти заповідей з гори Синай, спільні пророки і цінності та єврейська етнічна приналежність християнських святих [4; 5].

Після собору засновується секретаріат з міжрелігійних відносин. Папська Рада зі сприяння християнської єдності за допомогою створеного у ній спеціального бюро боролася з антисемітизмом. Згодом засновується Міжнародний комітет взаємодії католиків та юдеїв.

З 1970 р. була прийнята традиція щорічних зустрічей, де обговорювались соціальні та богословські питання.

Тобто можна сміливо сказати, що діалог набуває певної структури та систематизації зі створенням спеціальних інститутів для нього і формально визначившись у документації Другого Ватиканського собору.

Спостерігаються суспільні зміни, оскільки відома структура така як Католицька церква з великою кількістю прихильників формально затверджує взаємовідносини з релігією та народом, від культури яких пішли авраамічні релігії, тому новоприйняті твердження рівності і дружби поширилися суспільством. Дві сторони бачили сенс діалогу та визнавали його ефективність.

У процесі католицько-юдейського діалогу варто відзначити роботу у ньому Папи Івана Павла II, який проголосив, що євреї – це є божий народ і що договір з ним у них не скасовується.

Богословський діалог переважав до кінця 80-х років, поки не почалися труднощі Ватикану з визнання Держави Ізраїль та інцидент з побудовою католицького монастиря на території колишнього концентраційного табору. Також, на початку 90-х років відчувались труднощі у суспільстві, яке після виходу з радянської ідеології було неадаптоване під міжрелігійний діалог. Це основні факти, які дали сигнал, що потрібно у католицько-юдейському діалозі зосередитись на суспільних питаннях, що і відбулося. Зокрема, прозвучали вибачення Папи Римського перед жінками, різними народами та релігіями.

При його понтифікаті Івана Павла II все ж була визнана Держава Ізраїль на надана їй позитивна теологічна оцінка, а отже, між Ватиканом та Ізраїлем на початку 90-х років сформувались дипломатичні відносини. Це означає, що діалог зріс у своєму масштабі та фігурував у контексті політики, що і варто було довести в роботі [4].

Повернення інтенсивного обговорення богословських питань відбулося при понтифікаті Бенедикта XVI, який намагаючись беатифікувати покійного понтифіка П'я XII потрапив у конфлікт зі стороною юдеїв. Ця сторона аргументувала невдоволення тим, що П'ій XII залишався

осторонь масового вбивства євреїв під час II Світової війни. Питання цієї беатифікації залишалося відкритим і для наступного понтифіка.

Щодо інших богословських питань, то Бенедикт XVI говорив, що юдаїзм і християнство – це два способи трактування писання і додавав, що юдеям та католикам потрібен діалог, а не місіонерство [1; 2].

Після нього, понтифіком став Папа Франциск, у який вдало поєднав богословський та соціальний аспекти міжрелігійного діалогу [3].

Отже, історія цього діалогу містить у собі характерні документи, організації і у ній діяли історичні постаті. Також, католицько-юдейський діалог здатний на періодизацію і на виділення тенденцій. Тому, він є історичним процесом, який залишив отримав свої здобутки, основний з яких – налагодження міжрелігійного та міжетнічного миру.

Література:

1. Бенедикт XVI відстоює одного з своїх попередників – Пія XII. (2010). *Новини. Міжнародні*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/1932263.html>.
2. Виктор Владимиров. (2018). Бенедикт XVI опубликовал эссе о католическо – юдейском диалоге. URL: <https://www.vaticannews.va/ru/vatican-city/news/2018-07/benedikt-xvi-opublikoval-esse-o-katolicheskoiudejskom-dialoge.html>.
3. Світлана Духович. (2019). Папа про цінності та традиції юдаїзму та християнства. *Vatikan News*. URL: <https://www.vaticannews.va/uk/pope/news/2019-01/papa-pro-cinnosti-i-tradyciyi-yudayizmu-j-hrystyuanstva-v-biblii.html>.
4. Церковь католическая. (2020). *Электронная еврейская энциклопедия*. URL: <https://eleven.co.il/judaism/and-other-religions/14613/#08>.
5. Nostra aetate: початок діалогу з релігіями світу. *За матеріалами VaticanNews. Пресслужба Секретаріату Синоду Єпископів УГКЦ. Синод єпископів Української Греко – Католицької церкви*. (2020). URL: <https://synod.ugcc.ua/data/nostra-aetate-pochatok-dialogu-z-religiyamy-svitu-3387/>.